



УДК 351.86:338.2](477)

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

С. П. Завгородня,
*аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України*

У статті досліджено еволюцію організаційно-правових засад державного управління забезпеченням економічної безпеки України в 1990-х – 2015-х рр. Визначено основні етапи їх формування: I етап – започаткування створення національної нормативно-правової бази; II етап – конституційне закріплення функції держави щодо забезпечення економічної безпеки та формування відповідних організаційно-правових засад державного управління щодо її забезпечення; III етап – період адаптації законодавства України до норм права ЄС та формування інститутів громадянського суспільства для здійснення контролю за виконанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ключові слова: забезпечення економічної безпеки, національна безпека, громадянське суспільство, нормативно-правовий акт, Концепція національної безпеки, Стратегія національної безпеки, державне управління забезпеченням економічної безпеки.

S. P. Zavgordnya,
*postgraduate student of the Department of globalistics, European integration and administration of national security,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

THE PERIODS OF FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF THE PUBLIC ADMINISTRATION FOR ENSURING ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

In the article it is examined the evolution of organizational and legal bases of the public administration for ensuring economic security of Ukraine in the 1990s – 2015s. It is defined the main stages of their formation: the first phase is the beginning of formation of a national regulatory framework; II stage – the introduction of constitutional functions of the state to ensure economic security and the development of appropriate organizational and legal foundations of public administration for its maintenance; stage III – the period of adaptation of Ukrainian legislation to the EU law and the formation of civil society institutions to monitor the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

Key words: ensuring economic security, national security, civil society, legal act, Concept the national security, Strategy of the national security, the public administration for ensuring economic security.

С. П. Завгородня,
*аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України*

ПЕРИОДИЗАЦИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ ОСНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

В статье исследована эволюция организационно-правовых основ государственного управления обеспечением экономической безопасности Украины в 1990-х – 2015-х гг. Определены основные этапы их формирования: I этап – начало создания национальной нормативно-правовой базы; II этап – конституционное закрепление функции государства по обеспечению экономической безопасности и формирования соответствующих организационно-правовых основ государственного управления по ее обеспечению; III этап – период адаптации законодательства Украины к нормам права ЕС и формирования институтов гражданского общества для осуществления контроля за выполнением Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС.

Ключевые слова: обеспечение экономической безопасности, национальная безопасность, гражданское общество, нормативно-правовой акт, Концепция национальной безопасности, Стратегия национальной безопасности, государственное управление обеспечением экономической безопасности.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації суттєво ускладнюють умови виконання місії держави щодо забезпечення безпеки своїх громадян, у тому числі економічної. Очевидно, що ефективність забезпечення останньої залежить від адекватності організаційно-правових засад державного управління забезпеченням економічної

безпеки (ДУЕБ) викликам та загрозам реалізації національних інтересів та зумовлює необхідність їх постійного коригування (уточнення) через динамічні зміни вказаних викликів та загроз.

Аналіз досліджень і публікацій. На актуальності дослідження організаційно-правових засад державного управління, в тому числі державного

© Завгородня С. П., 2015

управління забезпеченням економічної безпеки, акцентують увагу багато науковців, зокрема: Н.Нижник [5], В.Бодров [1], З.Варналій [2], В.Котковський [10], В.Мунтіян [11], О.Новікова [13], А.Семенченко [23], Г.Ситник [25], А.Сухоруков [24], К.Томашкова [27], В.Шлемко [6] та ін. Разом з тим недостатньо вивченими залишаються питання еволюції організаційно-правових засад державного управління забезпеченням економічної безпеки з погляду підвищення його ефективності.

Мета статті – дослідження еволюції організаційно-правових засад державного управління забезпеченням економічної безпеки України крізь призму підвищення його ефективності і визначення на базі цього основних етапів їх формування.

Виклад основного матеріалу. Правове забезпечення економічної безпеки – це діяльність уповноважених суб'єктів з оцінки, створення, впровадження, розвитку і використання системи правових норм, що визначають суспільні відносини і регламентують їх, зокрема правовий статус органів, засобів і способів захисту економічних інтересів особи, суспільства та держави [12, с. 129]. Інакше кажучи, основним структурним елементом організаційно-правових засад державного управління забезпеченням економічної безпеки є норми права як регулятори суспільного життя. При цьому варто погодитися з К.Томашковою, що вказані засади мають ґрунтуватися на певних принципах, зокрема [27, с. 131–132]:

– забезпечення системності правового регулювання суспільних відносин з метою досягнення взаємоприйняттого балансу економічних інтересів особи, суспільства та держави;

– створення умов для консолідованої відповідальності суб'єктів забезпечення економічної безпеки, що припускає залучення громадських організацій до здійснення контролю за діяльністю органів державної влади.

Так, на думку Г.Ситника [25], у практиці державного управління забезпеченням економічної безпеки використовують такі нормативно-правові акти: конституційні закони, загальні та спеціальні закони для регулювання певних галузей суспільних відносин, міжнародні договори, що ратифіковані Верховною Радою України, нормативно-правові акти вищих органів державної влади, а також відомчого характеру (міністерств та інших ЦОВВ), розпорядження керівників міських державних адміністрацій (МДА), сільських, селищних, міських голів, інші нормативно-правові акти (положення, інструкції тощо). Залежно від юридичної сили кожний із зазначених актів виконує певну функцію у формуванні та здійсненні дер-

жавно-управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки. Зокрема, особливу роль відіграє Конституція, що «перебуває на вершині ієрархії писаного права...» [1, с. 113], проте, вона не може повною мірою врегулювати всі аспекти діяльності суспільства та держави щодо забезпечення економічної безпеки. Тому для деталізації та уточнення принципів, підходів, напрямів, цілей, завдань щодо забезпечення економічної безпеки розробляються концепції, стратегії, доктрини, державні програми тощо. При цьому пріоритетним завданням має бути досягнення взаємоприйняттого балансу економічних інтересів особи, суспільства та держави, що в умовах ринкової економіки є досить складним через об'єктивну неспроможність ринку збалансовано забезпечити реалізацію економічних потреб особи, соціальної групи й суспільства, а також суспільних функцій.

Державне управління забезпеченням економічної безпеки є специфічним підвидом (складовою) державного управління національною безпекою, якому властиві ознаки та особливості лінійного та функціонального управління. Тому, як слушно вважають вчені [25; 10], функції, форми, методи та способи державного управління в цій сфері специфічні і одночасно стосуються інтересів кожної людини, суспільної групи, суспільства й держави та спрямовані на створення умов для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. При цьому важливого значення набуває наявність системи нормативно-правових актів, що регламентують функції, повноваження, а особливо відповідальність суб'єктів забезпечення економічної безпеки.

З огляду на викладене вище на періодизацію формування організаційно-правових засад ДУЕБ України справляють вплив такі чинники: ухвалення Конституції України та затвердження керівних документів щодо забезпечення економічної безпеки; розвиток законодавчої бази, що регламентує управлінську діяльність суб'єктів забезпечення економічної безпеки; вдосконалення нормативно-правових засад щодо створення інститутів громадянського суспільства; формування системи нормативно-правових актів, що регламентує відносини суб'єктів господарювання.

Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. заклала підвалини розбудови незалежної правової держави, проголосила державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [4]. На її основі Верховна Рада УРСР 3 серпня 1990 р. прийняла Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» [14], в якому було визначено

зміст, мету і основні принципи економічної самостійності України як суверенної держави, механізм господарювання, регулювання економіки і соціальної сфери Української РСР тощо. Зокрема, згідно із Законом забезпечення економічної самостійності Української РСР було визнано необхідною умовою державного суверенітету України, тому передбачало самостійне формування системи, складу і структури державного управління народним господарством. Разом з тим державне управління економікою республіки мало забезпечити поступовий перехід до ринкової економіки. Виходячи з цього самостійно формувалися фінансово-бюджетна, кредитна та грошова системи, а фінансові ресурси склалися з коштів республіканського бюджету, бюджетів місцевих Рад народних депутатів, коштів інших органів місцевого самоврядування, позабюджетних надходжень та інших фінансових ресурсів. Формування дохідної бази республіканського і місцевого бюджетів ґрунтувалося на податковій політиці. Формування власної банківської системи передбачало проведення в республіці єдиної державної грошово-кредитної та валютної політики, вироблення та реалізація якої покладалася на вищу кредитну та емісійну установу – Національний банк України (підзвітний орган Верховній Раді УРСР). Органами державної влади в областях, районах, містах, районах у містах, селищах і селах України були місцеві Ради народних депутатів. Законом УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» розпочався перехід місцевих Рад від режиму єдиного державного керівництва до режиму місцевого самоврядування, що отримували значні права в економічній та соціально-культурній сферах на відповідних адміністративних територіях [7].

Разом з тим перед Україною постало чимало інших завдань щодо формування нормативно-правової бази, адекватної викликам та загрозам соціально-економічному розвитку. Тому в травні 1991 р. законами УРСР «Про перелік міністерств та інших центральних органів державного управління Української РСР» та «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР у зв'язку з вдосконаленням системи державного управління» було внесено зміни в структуру органів вищої виконавчої влади. Зокрема, встановлювався перелік міністерств, основним завданням яких було реагування на вказані виклики та загрози: Міністерство економіки, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків, Міністерство фінансів, Міністерство соціального забезпечення, Міністерство торгівлі, Міністерство енергетики та електрифікації та створювався вищий орган ви-

конавчої влади – Кабінет Міністрів України, функції якого значно обмежували адміністративне втручання загальносоюзних структур, які ще існували на той час. Продовженням процесу розмежування повноважень між законодавчими, виконавчими та судовими органами влади стало прийняття законів «Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР», «Про Президента Української РСР». Вказані закони визначили, що Президент Української Радянської Соціалістичної Республіки є найвищою посадовою особою Української держави і главою виконавчої влади.

Ці та інші документи стали основою для формування системи ДУЕБ України, а проголошення незалежності України 24 серпня Верховною Радою УРСР [19] та проведення всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. лише підтвердили доцільність цього процесу.

З моменту проголошення незалежності України найвищим органом державної влади України була Верховна Рада України, а органи державної влади та прокуратури, сформовані на підставі Конституції Української РСР, діяли в Україні до створення відповідних органів згідно з Конституцією України 1996 р. Разом з тим виходячи з положень Акта проголошення незалежності України Постановою Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. було створено Раду оборони України як вищий державний орган колегіального керівництва питаннями оборони і безпеки України, проте питання забезпечення економічної безпеки не належало до її основних завдань [22]. Урешті-решт, відсутність чіткого розмежування функцій і повноважень законодавчої, виконавчої влади та Президента України спричинило гальмування економічних реформ.

Більше того, протистояння між гілками влади призвело до політичної та економічної кризи. Для розв'язання цієї проблеми в червні 1995 р. було укладено «Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» [8], основні положення якого розширювали повноваження Президента України та виконавчої влади й обмежували повноваження законодавчої влади. Завершенням Конституційного процесу стало ухвалення Конституції України 28 червня 1996 р., згідно з якою забезпечення економічної безпеки є найважливішою функцією держави [9, ст. 17, 107], проте в Конституції не зазначено, на які саме органи влади покладено виконання цьо-

го завдання. Разом з тим Конституція України визначила Раду національної безпеки і оборони України як координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. РНБО координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, в тому числі щодо комплексної оцінки, прогнозування виявлення та контролю за здійсненням заходів з нейтралізації загроз економічній безпеці України [20].

Одночасно неухильно зростала кількість громадських об'єднань, які ставили за мету здійснення контролю за діяльністю органів державної влади (якщо в 1991 р. їх було близько 300, то у 1996 р. – понад 12 тис. [3]). Цьому сприяла Конституція України, яка визначила шлях розвитку громадянського суспільства як державний пріоритет. Зокрема, у ст. 36 Основного Закону зазначено, що громадяни України мають право на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення економічних інтересів [9].

Ці та інші положення Конституції України були покладені в основу нормативно-правових актів з питань забезпечення національної безпеки, зокрема, було схвалено Концепцію національної безпеки України, якою було окреслено коло суб'єктів забезпечення національної безпеки, національні інтереси та загрози щодо їх реалізації в економічній сфері.

Закон України «Про основи національної безпеки України» від 16 червня 2003 р. [18] визначив пріоритети національних інтересів в економічній сфері, загрози щодо їх реалізації, основні напрями державної політики з питань національної безпеки, а також коло суб'єктів забезпечення національної безпеки та їх повноваження, в тому числі її економічної складової. Цей та інші нормативно-правові акти, зокрема, закони України «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Службу безпеки України», «Про Національний банк України», «Про місцеві державні адміністрації», визначають організаційно-правові засади реагування на загрози економічній безпеці.

При цьому аналіз сукупності повноважень суб'єктів забезпечення економічної безпеки дає змогу виділити такі ієрархічні рівні управління: стратегічний (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, РНБО України), стратегічно-оперативний (міністерства і відомства) та оперативно-тактичний (державні адміністрації) [25; 10], на кожному з яких існує низка завдань, зокрема щодо визначення (уточнення) системної множини національних інтересів в економічній сфері та їх пріоритетності, прогнозу-

вання, своєчасного виявлення загроз щодо їх реалізації і реагування на них.

Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. [26] було затверджено перший в історії держави концептуальний документ другого рівня – Стратегію національної безпеки України, яка визначила принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих національних інтересів, у тому числі в економічній сфері.

Важливе значення для ДУЕБ мало затвердження Указом Президента України від 23 жовтня 2000 р. Положення про «Міністерство економіки України» (нині – Міністерство економічного розвитку та торгівлі) [17], на яке було покладено завдання щодо розробки механізму забезпечення економічної безпеки держави, а 2 березня 2007 р. Наказом Міністерства економіки України було затверджено Методику розрахунку рівня економічної безпеки України, в якій наведено визначення економічної безпеки та її складові, загрози, критерії та індикатори економічної безпеки [15].

Окремо варто зазначити, що систему нормативно-правових актів щодо забезпечення економічної безпеки доповнюють Кодекси, що регламентують відносини суб'єктів господарювання з метою досягнення взаємоприйняттого балансу економічних інтересів особи, суспільства та держави. Так, прийнятий 16 січня 2003 р. Цивільний кодекс України регулює особисті немайнові та майнові (цивільні) відносини, що базуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, Податковий кодекс України, прийнятий 2 грудня 2010 р., – регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, а Бюджетний кодекс, прийнятий 21 червня 2001 р. № 2542-III, визначає засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС стала подальшим кроком у напрямі вдосконалення організаційно-правових засад ДУЕБ у контексті широкомасштабної адаптації законодавства України до норм права ЄС, зокрема щодо вдосконалення митного та банківського права, законодавства про компанії, інтелектуальну власність, фінансові послуги [28; 12]. При цьому для контролю за виконанням вказаної Угоди створена Платформа громадянського суспільства Україна – ЄС, яка складається з представників громадських організацій, асоціацій роботодавців та профспілкових об'єднань з України та ЄС [28]. Відповідно до цього змінюються і підходи щодо взаємодії органів державної влади з гро-

мадянським суспільством. Зокрема, центральні органи виконавчої влади публікують плани імплементації тих чи інших нормативних актів, а також Звіт про виконання Угоди про асоціацію, що дає змогу представникам громадянського суспільства долучитися до дискусії, а також відстежити реалізацію реформ, у тому числі в економічній сфері.

Отже, є підстави стверджувати, що, ратифікувавши цю Угоду, Україна отримала орієнтири для перетворень в економічній сфері, що відкриває додаткові можливості для неї в подальшому стати повноцінним членом ЄС. З урахуванням цього Указом Президента України від 12 січня 2015 р. [21] було схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі, в тому числі у сфері забезпечення економічної безпеки. Проте, незважаючи на задекларовані наміри органів державної влади щодо впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу України на провідні позиції у світі, аналіз чинного законодавства свідчить про відсутність системи нормативно-правових актів, що чітко визначають організаційно-правовий статус суб'єктів забезпечення економічної безпеки, а саме їх функції, повноваження й компетенції, і, зокрема, відповідальність щодо виявлення, прогнозування та нейтралізації загроз економічній безпеці України та запобігання їм.

Висновки. Таким чином, аналіз еволюції організаційно-правових засад ДУЕБ України дає підстави виокремити три відносно самостійних етапи їх формування.

Перший етап (липень 1990 – травень 1996 рр.) – період формування основ національної нормативно-правової бази щодо забезпечення економічної безпеки: вироблення нормативно-правових засад розбудови незалежної держави; формування системи, складу і структури державного управління народним господарством, зокрема фінансово-бюджетної, кредитної та грошової систем, органів

виконавчої влади з метою належного реагування на загрози соціально-економічному розвитку. Також відбувається створення інститутів громадянського суспільства для здійснення контролю за діяльністю органів державної влади.

Другий етап (червень 1996 – серпень 2014 рр.) – період, для якого характерне конституційне закріплення основ забезпечення економічної безпеки як головної функції держави і подальше вдосконалення на цій основі організаційно-правових засад ДУЕБ. Зокрема, були прийняті Концепція національної безпеки України (1997 р.), Закон України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.), Стратегія національної безпеки (у 2007, 2012 та 2015 р.), інші нормативно-правові акти щодо забезпечення економічної безпеки, які сьогодні великою мірою визначають філософію та практику (методи, інструменти тощо) управлінської діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки, серед яких Податковий, Цивільний, Господарський, Кримінальний, Бюджетний кодекси. Тривало також формування неурядових експертних та аналітичних організацій, діяльність яких була спрямована на забезпечення економічної безпеки.

Третій етап (вересень 2014 року – по цей час) – початок широкомасштабної адаптації законодавства України до норм права ЄС, що передбачає підвищення ефективності діяльності інститутів громадянського суспільства з метою контролю за виконанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Варто також зазначити, що аналогічною може бути й періодизація формування системи державного управління політичною безпекою, оскільки вона, на наш погляд, тісно пов'язана із формуванням системи ДУЕБ.

Перспективи подальших досліджень полягають у науковому обґрунтуванні шляхів оптимізації організаційно-функціональної структури системи ДУЕБ України з урахуванням національних особливостей її формування та функціонування, а також досвіду країн-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич ; за ред. В. Г. Бодрова. – К. : Академвидав, 2010. – 518 с.
2. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Саєнко. – К. : Знання України, 2011. – 299 с.
3. Громадські організації [Електронний ресурс] My Ukraine. – Режим доступу : <http://myukraine.info/uk/society/ngo/>. – Назва з екрана.

References

1. Bodrov V.G. Derzhavne reguluvannya ekonomiky' ta ekonomichna polityka : navch. posib / V.G. Bodrov, O.M. Safronova, N.I. Baldy'ch ; za red. V.G. Bodrova. – Kyiv, Akademvy'dav, 2010. – 518 s. [State regulation of economy and economic policy]
2. Varnalij Z.S. Ekonomichna bezpeka Ukrayiny': problemy' ta priory'tety' zmichnennya : monografiya / Z.S.Varnalij, D.D.Burkal'ceva, O.S.Sayenko. – Kyiv: Znannya Ukrayiny', 2011. – 299 s. [Economic security of Ukraine: problems and priorities strengthening]
3. Gromads'ki organizaciyi [Elektronny'j resurs] My Ukraine. – Rezhym dostupu: <http://myukraine.info/uk/society/ngo/>. – Nazva z ekrana. [Social organization].

4. Декларація про державний суверенітет України від 16 лип. 1990 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. – Назва з екрана.
5. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
6. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
7. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник / В. М. Іванов. – К. : КУП НАНУ, 2013. – 892 с.
8. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 черв. 1995 р. № 1к/95-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
9. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
10. Котковський В. Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Котковський В. Р. – Запоріжжя, 2007. – 20 с.
11. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : монографія / В. І. Мунтіян. – К. : Вид-во КВІЦ, 1999. – 464 с.
12. Наближення законодавства України до права ЄС [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247677455. – Назва з екрана.
13. Новікова О. Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення : монографія / О. Ф. Новікова, Р. В. Покотиленко ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : [б. в.], 2006. – 408 с.
14. Про економічну самостійність Української РСР : закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 3 серп. 1990 р. № 142-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/142-12>. – Назва з екрана.
15. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : [Електронний ресурс] наказ Мінекономіки України від 2 берез. 2007 р. № 60 ЛІГА Закон. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/ME131588.html. – Назва з екрана.
16. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради України від 16 січ. 1997 р. № 3/97-ВР / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
17. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] : Указ Президента
4. Deklaraciya pro derzhavnyj suverenitet Ukrayiny' vid 16 ly'pnya 1990 roku [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrayiny'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. – Nazva z ekrana. [The Declaration of state sovereignty of Ukraine].
5. Derzhavne upravlinnya v Ukrayini: organizacijno-pravovi zasady': navch.posib. / N.R.Ny'zhny'k, S.D.Dubenko, V.I.Mel'nychenko ta in.; za zag.red.prof.N.R.Ny'zhny'k. – K.: Vy'd-vo UADU, 2002. – 164 s. [Public administration in Ukraine: organizational and legal bases].
6. Shlemko V.T. Ekonomichna bezpeka Ukrayiny': sutnist' i napryamy' zabezpechennya : monografiya / V.T. Shlemko, I.F. Bin'ko. – K.: NISD, 1997. – 144 s. [The economic security of Ukraine: the nature and direction ensure].
7. Ivanov V.M. Istoryia derzhavy' i prava Ukrayiny' : pidruchny'k. / V.M. Ivanov. – K.: KUP NANU, 2013. – 892 s. [The history of state and law of Ukraine].
8. Konstytucijny'j dogovir mizh Verhovnoyu Radoyu Ukrayiny' ta Prezy'dentom Ukrayiny' pro osnovni zasady' organizaciyi ta funkcionuvannya derzhavnoyi vlady' i misceвого samovryaduvannya v Ukrayini na period do pry'nyattya novoyi Konstytuciyi Ukrayiny' vid 08.06.1995 # 1k/95-VR [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrayiny'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>. – Nazva z ekrana. [The constitutional agreement between the Supreme Rada of Ukraine and President of Ukraine on basic principles of organization and functioning of state power and local self-government in Ukraine for the period until the adoption of the new Constitution of Ukraine]
9. Konstytuciya Ukrayiny' : zakon Ukrayiny' vid 28.06.1996 # 254k/96-VR [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrayiny'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Nazva z ekrana. [The Constitution Of Ukraine]
10. Kotkovskiy V.R. Derzhavne reguluvannya ekonomichnoyi bezpeky' v Ukrayini: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02 "Mexanizmy derzhavnogo upravlinnya" / V.R. Kotkovskiy'; Gumanitarnyj un-t "Zaporiz'kyj in-t derzh. ta municyp'al'nogo upravlinnya" – Zaporizhzhya, 2007. – 20 s. [State regulation of economic security in Ukraine].
11. Muntiyani V.I. Ekonomichna bezpeka Ukrayiny': monografiya / V.I. Muntiyani. – K.: Vy'd-vo KVICz, 1999. – 464 s. [The economic security of Ukraine].
12. Nably'zhennya zakonodavstva Ukrayiny' do prava YeS [Elektronnyj resurs] Uryadovy' portal. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247677455. – Nazva z ekrana. [Approximation of Ukrainian legislation to EU law].
13. Novikova O.F. Ekonomichna bezpeka: konceptual'ne vyznachennya ta mexanizm zabezpechennya : monografiya / O.F. Novikova, R.V. Pokotylenko; NAN Ukrayiny', In-t ekonomiky' prom-sti. – Donecz'k, 2006. – 408 s. [Economic security: a conceptual definition and a mechanism to ensure].
14. Pro ekonomichnu samostijnist' Ukrayins'koyi RSR : zakon Ukrayins'koyi Radyans'koyi Socialisty'chnoyi Respubliky' vid 3.08.1990 # 142-XII [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrayiny'. – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/142-12>. – Nazva z ekrana. [About economic independence of the Ukrainian SSR].
15. Pro zatverdzhennya Metody'ky' rozrazunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky' Ukrayiny': nakaz Minekonomiky' Ukrayiny' vid 02.03.2007 # 60 [Elektronnyj resurs] LIGA Zakon – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/ME131588.html. – Nazva z ekrana. [On approval of the Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine].
16. Pro Konceptiyu (osnovy' derzhavnoyi polity'ky') nacional'noyi bezpeky' Ukrayiny' : postanova Verhovnoyi Rady' Ukrayiny'

- України від 31 трав. 2011 р. № 634/2011 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>. – Назва з екрана.
18. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.
 19. Про проголошення незалежності України [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серп. 1991 р. № 1427-XII / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>. – Назва з екрана.
 20. Про Раду національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 30 серп. 1996 р. № 772/96 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/772/96>. – Назва з екрана.
 21. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 / Офіц. представництво Президента України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>. – Назва з екрана.
 22. Про утворення Ради оборони України [Електронний ресурс] : Постанова Верховної Ради України від 11 жовт. 1991 р. № 1658-XII / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1658-12>. – Назва з екрана.
 23. Семенченко А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України : монографія / А. І. Семенченко. – К. : НАДУ, 2008. – 425 с.
 24. Система економічної безпеки держави : монографія / О. С. Власюк та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Сухорукова ; Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – К. : Стилос, 2010. – 685 с.
 25. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник / Г. П. Ситник. – К. : НАДУ, 2012. – 544 с.
 26. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 лют. 2007 р. № 105/2007 / Офіц. інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/documents/5728.html?PrintVersion>. – Назва з екрана.
 27. Томашкова К. Т. Механізми державного управління економічною безпекою особистості : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Томашкова Катерина Тимофіївна. – Донецьк, 2009. – 216 с.
 28. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344. – Назва з екрана.
 - 16.01.1997 # 3/97-VR [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>. – Nazva z ekrana. [About the Concept (fundamentals of state policy) of national security of Ukraine]
 17. Pro Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukrainy' : ukaz Prezy'denta Ukrainy' vid 31.05.2011 r. # 634/2011 [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>. – Nazva z ekrana. [About the Ministry of economic development and trade of Ukraine].
 18. Pro osnovy' nacional'noyi bezpeky' Ukrainy' : zakon Ukrainy' vid 19.06.2003 # 964-IV [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Nazva z ekrana. [On the basics of national security of Ukraine].
 19. Pro progoloshennya nezalezhnosti Ukrainy' : postanova Verhovnoyi Rady' Ukrainy's'koyi RSR vid 24.08.1991 # # 1427-XII [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>. – Nazva z ekrana. [On the proclamation of independence of Ukraine].
 20. Pro Radu nacional'noyi bezpeky' i oborony' Ukrainy' : Ukaz Prezy'denta Ukrainy' vid 30.08.1996 # 772/96 [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/772/96>. – Nazva z ekrana. [On the national security Council and defense of Ukraine].
 21. Pro Strategiyu stalogo rozvytku "Ukrayina – 2020" : ukaz Prezy'denta Ukrainy' vid 12 sichnya 2015 roku #5/2015 [Elektronnyj resurs] Oficijne predstavny'czstvo Prezy'denta Ukrainy'. " Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>. – Nazva z ekrana. [On the Strategy for sustainable development "Ukraine – 2020"].
 22. Pro utvorennya Rady' oborony' Ukrainy' : postanova Verhovnoyi Rady' Ukrainy' vid 11.10.1991 # 1658-XII [Elektronnyj resurs] Verhovna Rada Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1658-12>. – Nazva z ekrana. [On creation of Council of defence of Ukraine : resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine].
 23. Semenchenko A.I. Metodologiya strategichnogo planuvannya u sferi derzhavnogo upravlinnya zabezpechennam nacional'noyi bezpeky' Ukrainy' : monografiya / A. I. Semenchenko. – K. : NADU, 2008. – 425 s. [Methodology of strategic planning in the sphere of public management of national security of Ukraine].
 24. Systema ekonomichnoyi bezpeky' derzhavy' : monografiya / Vlasjuk O.S. ta in. ; za red. d-ra ekon. nauk, prof. Suxorukova A. I. ; Rada nacz. bezpeky' i oborony' Ukrainy', Nacz. in-t probl. mizhnar. bezpeky'. – K. : Sty'los, 2010. – 685 s. [The system of economic security of the state].
 25. Sy'tny'k G.P. Derzhavne upravlinnya u sferi nacional'noyi bezpeky' (konceptual'ni ta organizacijno-pravovi zasady') : pidruchny'k / G.P.Sy'tny'k. – K.: NADU, 2012. – 544 s. [Public administration in the sphere of national security (conceptual and legal basic)]
 26. Strategiya nacional'noyi bezpeky' Ukrainy' : ukaz Prezy'denta Ukrainy' vid 12.02.2007 # 105/2007 [Elektronnyj resurs] Oficijne internet-predstavny'czstvo Prezy'denta Ukrainy'. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/5728.html?PrintVersion>. – Nazva z ekrana. [The national security strategy of Ukraine].
 27. Tomashkova K.T. Mexanizmy' derzhavnogo upravlinnya ekonomichnoyi bezpekoyu osoby'stosti [Tekst] : dys... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02 / Tomashova Katerina Tymofiyivna ; Donecz. derzh. univ. upr. – Donecz'k., 2009. – 216 s. [Mechanisms of public administration of economic security of the person].
 28. Ugoda pro asociaciju mizh Ukrainoyu ta Yevropejs'ky'm Soyuzom [Elektronnyj resurs] Uryadovyj portal. – Rezhym dostupu : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344. Nazva z ekrana. [Association Agreement between Ukraine and the the European Union].